

Roy A. Nielsen

Langsiktige konsekvenser av å vokse opp i leiebolig

Roy A. Nielsen

Langsiktige konsekvenser av å vokse opp i leiebolig

© Fafo 2011
ISSN 0804-5135

Innhold

Forord.....	4
Innledning.....	5
Metode og data	7
Leietakere i Norge i 1970, 1980 og 2001	9
Går leietakerstatus i arv?	13
Oppvekst i leiebolig og senere sosialhjelpsbruk.....	17
Fører oppvekst i leiebolig til økt risiko for uførhet?	20
Innvandrere som vokser opp i leiebolig	23
Oppsummering	25
Summary.....	26
Litteratur.....	27

Forord

Dette notatet inneholder de kvantitative resultatene fra prosjektet “Konsekvenser av å vokse opp under vanskelige boforhold”. Prosjektet er finansiert med kompetansemidler fra Husbanken og under FOU-programmet “Boligen og velferdssamfunnet”. Tidligere er rapporten “Bolig og oppvekst. Konsekvenser av å vokse opp under vanskelige boforhold” publisert fra prosjektet (Fafo-rapport 2011:16).

Bolig er et grunnleggende velferdsgode og en viktig levestandardfaktor. Samtidig har ikke bolig som levestandardfaktor vært noe sentralt tema innen velferdsforskningen. Noe av dette kan nok handle om boligens tvetydige karakter som velferdsgode. Boligen er både et grunnleggende velferdsgode, men også et investeringsobjekt, og den utgjør for mange en vesentlig del av en familiens kapital. Lavinntektsgrupper er overrepresentert blant dem som leier bolig, og vi vet at de som leier kommunale boliger, har gjennomgående dårligere boligstandard enn andre. Med den bakgrunnen vil en kunne betegne de som vokser opp i leid bolig i Norge som potensielt eksponert for vanskelige boforhold. Vi har derfor valgt å bruke det å leie bolig som en indikator på vanskelige boforhold, selv om det å leie bolig i seg selv ikke nødvendigvis er en indikator på dette.

I denne kvantitative delen av studien har vi benyttet Folke- og Boligtellingsdata fra SSB. En stor takk til Halvor Strømme i SSB for godt samarbeid, for rask utlevering og god tilrettelegging av data.

Takk til Anne Britt Djuve for kvalitetssikring, kommentarer og innspill. I tillegg har kollega Åsmund Hermansen bidratt med god og entusiastisk bistand i bestilling av data og oppfølging i prosessen helt frem til foreliggende notat.

Takk til Fafos informasjonsavdeling for utmerket samarbeid i arbeidet med ferdigstilling. Sist, men ikke minst takk til Husbanken for finansiering og til Rune Flessen ved Husbanken Region Midt-Norge for godt samarbeid i prosjektperioden.

Fafo, juli 2011

Inger Lise Skog Hansen
Prosjektleder

Roy A. Nielsen
Forsker

Innledning

Leiemarkedet i Norge har aldri vært stort sammenlignet med mange andre land. Allerede for 100 år siden var over halvparten av norske hushold selveiere, og andelen steg frem til 1990-årene og har siden vært forholdsvis stabil (Langsether, Gulbrandsen og Annaniasen 2003). De siste årene har det vært omtrent én av fem norske hushold som bor i leiebolig (Langsether og Sandlie 2006, Aarland og Nordvik 2008).

Levekårsundersøkelsene de siste 10–15 årene viser at leieboere i økende grad leier i en avgrenset periode. De som bor i leiebolig, er i hovedsak personer som bor der midlertidig i forbindelse med ulike overgangsfaser i livet, men det finnes fortsatt en del som, særlig på grunn av lav inntekt, er ”innelåst” i leiemarkedet over lengre tid (Langsether og Sandlie 2006). Det å bo lenge i leiebolig kan være problematisk, da en vet at leietakere i all hovedsak har dårligere boforhold enn eiere. Personer som bor i leiebolig, bor oftere i mindre boliger og bor dermed oftere trangt og er mer utsatt for inntektsfattigdom, helseproblemer og andre levekårsutfordringer (ibid.). I tillegg har studier vist at det å vokse opp under dårlige boforhold har betydning for dødelighetsrisiko som voksen (Næss mfl. 2004, Næss, Claussen og Smith 2007).¹

Det å bo i leiebolig trenger ikke å være negativt i seg selv, men vi vet at ulike levekårsproblemer er mer utbredt i gruppen av leietakere. Dette kan ha sammenheng med kjennetegn ved leieboerne, men kan også skyldes at leieboliger har dårligere standard, beliggenhet og bomiljø enn selveierboliger. Selv om årsaksrekkefølgen er uklar, finnes det en rekke studier som undersøker sammenhengen mellom bolig og helse og sosiale forskjeller (se Grønningsæter og Nielsen 2011). Dårlige boforhold kan være problematisk i seg selv. Dersom oppvekst i leiebolig øker faren for alvorlige levekårsproblemer senere i livet, og dersom status som leietaker ”går i arv”, er det svært bekymringsfullt.

I dette notatet skal vi undersøke sammenhengen mellom å vokse opp i leiebolig og omfanget av levekårsproblemer senere i livet. Er det slik at foreldres boligsituasjon gjenspeiles i barnas senere karrierer i arbeidsliv og stønadsbruk? En slik sammenheng vil kunne forventes ut fra det vi vet fra tidligere studier av hvordan sosial ulikhet i utdanning (Hansen 1997, Hansen og Mastekaasa 2006), lønn (Bratberg mfl. 2005) og sosialhjelp (Lorentzen og Nielsen 2008) går i arv fra en generasjon til den neste.

For å undersøke disse sammenhengene skal vi benytte data fra Folke- og boligtellingerne i 1970, 1980 og 2001. Disse filene inneholder alle bosatte i Norge de tre årene. En nærmere beskrivelse av datagrunnlaget finnes under.

Det er tre hovedspørsmål vi skal undersøke i dette notatet:

1. Øker oppvekst i leiebolig sannsynligheten for å bo i leiebolig som voksen?
2. Øker oppvekst i leiebolig sannsynligheten for å motta sosialhjelp som voksen?

¹ For en noe mer omfattende gjennomgang av litteraturen om betydningen av oppvekstforhold se for eksempel Hansen & Lescher-Nuland (2011).

3. Øker oppvekst i leiebolig sannsynligheten for å være ufør som voksen?

For å belyse disse spørsmålene skal vi ta utgangspunkt i barn som bodde i henholdsvis eide og leide boliger i 1970 og 1980, og undersøke deres sosialhjelpsbruk og uføretrygding i 2001. I tillegg skal vi se nærmere på innvandrernes situasjon på leiemarkedet. Det er kjent at innvandrere er overrepresentert på leiemarkedet (Blom 2008), samtidig som de også er overrepresentert i grupper med omfattende levekårsproblemer. For eksempel er tilknytningen til arbeidsmarkedet svakere og fattigdomsratene høyere blant innvandrere (Nadim og Nielsen 2009). Siden det var relativt få innvandrere i 1970, vil vi i analysene av innvandrere kun sammenligne 1980 og 2001.

Metode og data

Kvantitativ sammenligning av barn i eid og leid bolig

For å undersøke om det er forskjeller mellom barn i eid og leid bolig med tanke på om de selv leier bolig som voksne, om det er forskjeller i bruk av sosialhjelpsstønad og uføretrygding, har vi benyttet Folke- og boligtellingsene i 1970, 1980 og 2001.

Folke- og boligtellingsene (FoB) dekker hele befolkningen bosatt i Norge og sier i tillegg til opplysninger om personer også noe om boligene disse bor i. Opplysningene i FoB-ene er dels basert på spørreskjema til hele befolkningen, og dels basert på allerede innsamlede registeropplysninger. Etter at man innførte personnummeret og startet Det sentrale personregister i 1964, har man hatt mulighet til å koble informasjon om personer fra ulike registerkilder. Når personnummer ble tatt i bruk i ulike administrative registre, varierer, og andelen registeropplysninger øker for hver FoB. Folke- og boligtellingsene i 2001 var den siste fulltellingen hvor man brukte spørreskjema, og SSB har ikke planer om å gjennomføre flere slike folketellinger (Soltvedt 2004).

Rammene for dette prosjektet tillater ikke at vi utnytter alle muligheter som finnes i disse datasettene, men vi har trukket ut en del sentrale kjennetegn som vi bruker i analysene. Vi skal kort presentere noen av disse kjennetegnene her.

Vi har benyttet FoB til å identifisere personer som er bosatt i enten eid eller leid bolig. Selv om personer i aksjeleilighet og borettslag har blitt behandlet ulikt opp gjennom historien, definerer vi her personer i slike boliger som eiere. Personer som var bosatt i tjenestebolig, regnes ikke som leietakere.

I analysene benytter vi opplysninger om inntekt i 1970, 1980 og 2001. For 2001 benytter vi ”inntekt etter skatt”, som inkluderer de fleste kontante inntekter som kan mottas, og som er et av flere tilgjengelige inntektsmål i dagens registerbaserte datakilder. For 1980 benytter vi det som kalles ”disponibel inntekt”, og for 1970 benyttes ”personinntekt”. Det kan være problematisk å sammenligne disse inntektsmålene direkte, da man i 1970 ikke har med noen skattefrie inntekter. Noen flere inntekter inngår i 1980, men fortsatt mangler både sosialhjelp og kommunal bostøtte. Dermed mangler en del inntekter som betyr mye for mange med lave inntekter i 1970, problemet gjelder også for 1980, men omfanget er ikke like stort da.

For å forsøke å gjøre inntektene mer sammenlignbare har vi relativisert alle de tre inntektene ved å kode dem til prosentiler (1–100), altså at vi ikke ser på inntektsnivået i seg selv, men hvor i inntektshierarkiet den enkelte befinner seg. Siden mange overføringer mangler i 1970 og 1980, har vi kun gjort dette for personer i alderen 18–66 år. Personer med verdien 1 ligger nederst i fordelingen, personer med verdien 50 ligger midt i fordelingen (median), og personer med verdien 100 ligger helt øverst i inntektsfordelingen. Til tross for denne relativiseringen vil det fortsatt kunne være slik at perso-

ner som mottok offentlige overføringer (som ikke inngår i inntektsbegrepet) i 1970 og dels i 1980, ligger noe lavere i fordelingen enn deres faktiske posisjon.

I analysene benytter vi beskrivende statistikk samt regresjon. Når vi undersøker om leietakerstatus ”går i arv”, fører til økt sosialhjelpsbehov eller uførhet, benyttes logistisk regresjon. Logistisk regresjon er egnet når den avhengige variabelen er dikotom, for eksempel i eie versus leie. I analysene setter vi opp to modeller. I den første modellen undersøkes bare effekten av å bo i leiebolig som barn, dette gir et uttrykk for bruttoeffekten, hvor sterk den samlede sammenhengen er. Deretter har vi en modell hvor vi i tillegg til leiebolig tar hensyn til alder, kjønn og fars utdanning og inntektsnivå. I den andre modellen er vi først og fremst interessert i om effekten av bo i leiebolig som barn har endret seg sammenlignet med den første modellen. Dersom det er en sammenheng mellom å bo i leiebolig som barn og utfall i voksen alder, er det rimelig å anta at noe av denne sammenhengen kan knyttes til disse kjennetegnene.

Resultatene av regresjonsanalysene presenteres som oddsrater, det betyr at resultater over 1 øker oddsen (og sannsynligheten) for å være leietaker i 2001, men tall under 1 reduserer oddsen (og sannsynligheten). Oddsraten uttrykker den relative forskjellen mellom oddsen for å være leietaker dersom man ikke bodde i leiebolig som barn, i forhold oddsen for å være leietaker dersom man var leietaker som barn.

Forskningsetiske perspektiver

Alle forskningsprosjekter må gjøre etiske vurderinger av hvordan spørsmålsformuleringer, metodiske tilnærminger og presentasjon av funn bør utformes med respekt for undersøkelsens informanter. Dette er spesielt viktig i studier av utsatte grupper. For det første må resultatene presenteres slik at personidentifiserbare opplysninger ikke gjøres kjent (anonymisering). For det andre er det viktig at resultatene ikke bidrar til å forverre situasjonen for grupper som fra før av er i en utsatt posisjon (stigmatisering). Det betyr ikke at man skal unnlate å rapportere visse resultater fra undersøkelsen, men funnene må formidles med respekt for verdiene og holdningene hos dem som utforskes. For det tredje er det viktig at de som deltar i undersøkelsen, fullt ut forstår både spørsmålene som stilles, og hva hensikten med undersøkelsen er.

Prosjektet er meldt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) som er personvernombud for Fafo. Denne registerdatastudien er vurdert av NSD som å utløse konsesjonsplikt. NSD sendte innstilling til Datatilsynet for vurdering av konsesjonsspørsmålet, hvor det ble anbefalt at prosjektet gis konsesjon. Datatilsynet har godkjent prosjektet.

Leietakere i Norge i 1970, 1980 og 2001

Før vi begynner å undersøke de langsiktige konsekvensene av å vokse opp i leiebolig, skal vi kort se om eiere og leietakere i Norge er forskjellig på de tre tidspunktene vi her undersøker.

I 1970 var én av fem personer leietaker (tabell 1), mens dette var redusert til omtrent én av syv i 1980 og i 2001. Det har vært en tilsvarende utvikling i andelen barn som bodde i leide boliger. Noe av reduksjonen i andelen barn, både blant eiere og leiere, skyldes endringer i befolkningssammensetningen gjennom perioden. Men antallet barn i leieboliger har gått ned. Antallet barn i leieboliger ble redusert fra 220 000 (18,5 prosent av barna) i 1970 til omtrent 140 000 i 1980 og 2001 (henholdsvis 12,2 og 12,5 prosent av barna).

Når vi sammenligner kjønn, alder, utdanning og inntekt blant dem som var henholdsvis eiere og leietakere (bodde med familier/hushold som eide og leide), er hovedinntrykket at de to gruppene har vært ganske like, særlig i 1970 og i 1980, mens det var tydelige(re) forskjeller i 2001. I 1970 og 1980 var det en noe høyere andel kvinner som leide enn som eide, mens dette var forholdsvis likt i 2001. Vi ser også at gjennomsnittsalderen var litt høyere blant leietakere enn blant eiere i 1970, mens det var omvendt i 1980. I 2001 var gjennomsnittsalderen klart lavere blant leietakere.

Vi ser en tilsvarende utvikling når det gjelder plassering i inntekthierarkiet. I 1970 lå leietakere litt høyere enn eiere, så snudde det til 1980, og i 2001 lå leietakere langt lavere i inntekthierarkiet enn eierne. Dette er til tross for at mange offentlige overføringer, særlig rettet mot dem med lav inntekt, ikke inngår i inntektsmålene i 1970 og 1980. Dette indikerer at leietakere tidligere ikke var kjennetegnet av lave inntekter, slik tilfellet var i 2001, og som man også finner klare tendenser til i nyere levekårsundersøkelser (Langseth og Sandlie 2006, Sandlie 2010).

Utdanningsnivået blant eiere og leietakere var også forholdsvis likt, særlig i 1970 og 1980. I 1970 var det en litt mindre andel med grunnskoleutdanning og en litt større andel med universitetsutdanning blant leietakerne, mens denne tendensen hadde snudd i 1980 og var enda tydeligere i 2001.

Av totalbefolkningen i 2001 (ca. 4,5 mill.) var det drøyt 650 000 personer, eller i underkant av 15 prosent, som leide bolig (jf. tabell 1). I figur 1 ser vi at de aller yngste barna, de mellom 20 og 35 år og personer over 80 år oftest bodde i leiebolig i 2001. Går vi tilbake til 1970, var andelen leietakere høyere for alle aldersgrupper (unntatt de aller eldste), med en markert overrepresentasjon blant personer mellom 20 og 35 år og så en tiltakende overrepresentasjon fra omtrent 55 års alder. Samlet sett var det omtrent én av fem personer som bodde i leiebolig i 1970.

Tabell 1 Kjennetegn ved personer bosatt i eide og leide boliger i 1970, 1980 og 2001. Prosent.

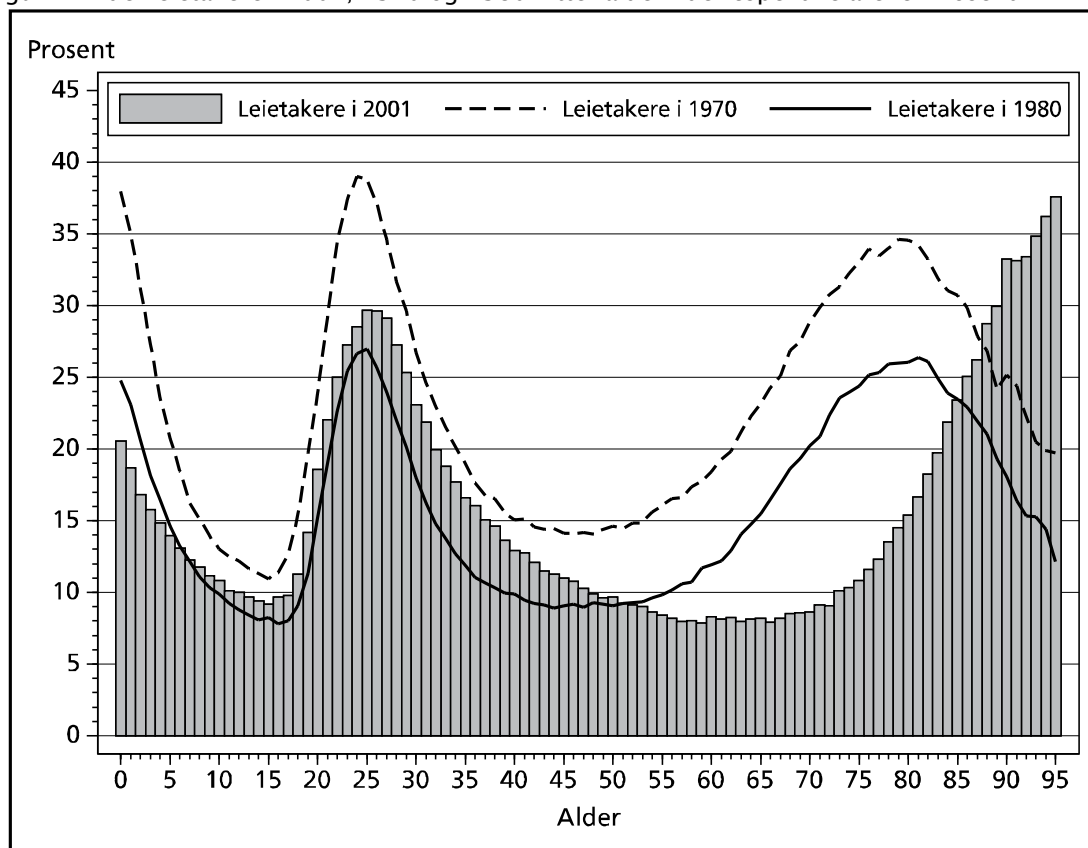
	1970		1980		2001	
	Eier	Leier	Eier	Leier	Eier	Leier
Alle	78,4	21,6	85,2	14,8	85,5	14,5
Barn 0–18 år i 1970	81,5	18,5			87,8	12,2
Barn 0–18 år i 1980			87,8	12,2	80,1	19,9
Barn 0–18 år i 2001					87,5	12,5
Kvinner, andel	49,4	53,3	50,0	53,3	50,3	51,4
Inntektsprosentil (18–66 år), ¹ gj.snitt	44,9	46,2	50,4	49,7	51,8	43,0
Alder, gjennomsnitt	35,0	35,6	36,1	37,9	38,4	35,8
Fordeling innen eie og leie:						
– andel under 18 år	30,1	25,0	27,3	22,1	23,9	20,4
– andel 18–66 år	60,0	59,3	60,9	58,3	62,4	66,0
– andel over 66 år	9,9	15,7	11,8	19,6	13,6	13,6
Sum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Grunnskole / ukjent utd.	77,8	76,5	44,5	47,7	20,8	24,8
Videregående	17,4	18,4	43,3	40,9	56,4	56,2
Univ., kort	3,6	4,1	9,8	9,4	17,8	15,5
Univ., lang	1,3	1,1	2,4	2,0	5,0	3,5
Sum	100,1	100,1	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Inntektsmålene på de ulike tidspunktene er ikke direkte sammenlignbare, men de er alle uttrykk for samlet inntekt. I 1970 har vi benyttet personinntekt, i 1980 disponibel inntekt og i 2001 inntekt etter skatt. For å gjøre inntektene mer sammenlignbare har vi kodet inntektene om til prosentiler (1–100) som uttrykker hvor i inntektsfordelingen den enkelte befinner seg.

Andelen som leide bolig i 1980, var omtrent den samme som i 2001, men vi ser at det var en økning i andelen voksne i alderen fra omkring 25 til omtrent 50 år som leide i 2001, mens det var en kraftig reduksjon i leieandelen for personer mellom 55 og 85 år.

Den kraftige økningen i andelen leietakere blant de aller eldste i 2001 må i hovedsak tilskrives utbyggingen av omsorgsboliger i 1990-årene.

Figur 1 Andel leietakere i 2001, 1970 og 1980. Etter alder i de respektive årene. Prosent.

Figur 1 bekrefter det som er rapportert av andre om utviklingen i leiemarkedet. Det har vært en reduksjon i leieboerandelen i Norge frem til omtrent 1990, og det er særlig de unge voksne og den eldre delen av befolkningen som leier boligen sin (se også Løwe 2002, Langsether, Gulbrandsen og Annaniassen 2003). Som vi ser i figur 1, er det en klar tendens til at fordelingen i 2001 har flyttet seg litt mot høyre, noe som kan tyde på at flere unge venter litt lenger med å kjøpe bolig, og at de som eier bolig, venter med å selge sammenlignet med situasjonen i 1980 (og 1970).

Når vi nå har sammenlignet eiere og leietakere basert på noen sentrale, men register-baserte, kjennetegn, er hovedinntrykket at de to gruppene er langt mer like enn man kan få inntrykk av når man ved hjelp av andre datakilder kan undersøke andre levekårsvariabler. Denne likheten er størst i 1970 og i 1980, mens det er tydeligere forskjeller mellom eiere og leiere i 2001.

Denne utviklingen tyder på at leietakere i Norge tidligere ikke var en veldig selektert gruppe sammenlignet med leietakere i andre land, men at de sosiale forskjellene mellom eiere og leiere har økt. Altså var eiere og leietakere i Norge forholdsvis like med tanke på alder, utdanning og inntekt i 1970 og i 1980. I 2001 var det imidlertid klare forskjeller mellom leietakere og eiere, særlig når vi ser på utdanning og inntekt. I 2001 var det flere leietakere som hadde grunnskoleutdanning (eller ukjent utdanning), og leietakerne har lavere inntekt. Dette tyder på at det i 2001 var en sterkere seleksjon inn i leiemarkedet (eller ut av det) enn det var i 1970 og i 1980.

Dersom det er tilfelle, kan vi forvente at man i 2001 hadde en større andel leietakere med levekårsproblemer enn man har hatt tidligere. Vi skal i denne sammenheng ikke undersøke om levekårene blant leietakere har blitt verre over tid, men med sterkere seleksjon til leiemarkedet styrkes hypotesen om at personer med minst ressurser (i vid forstand) er overrepresentert på leiemarkedet.

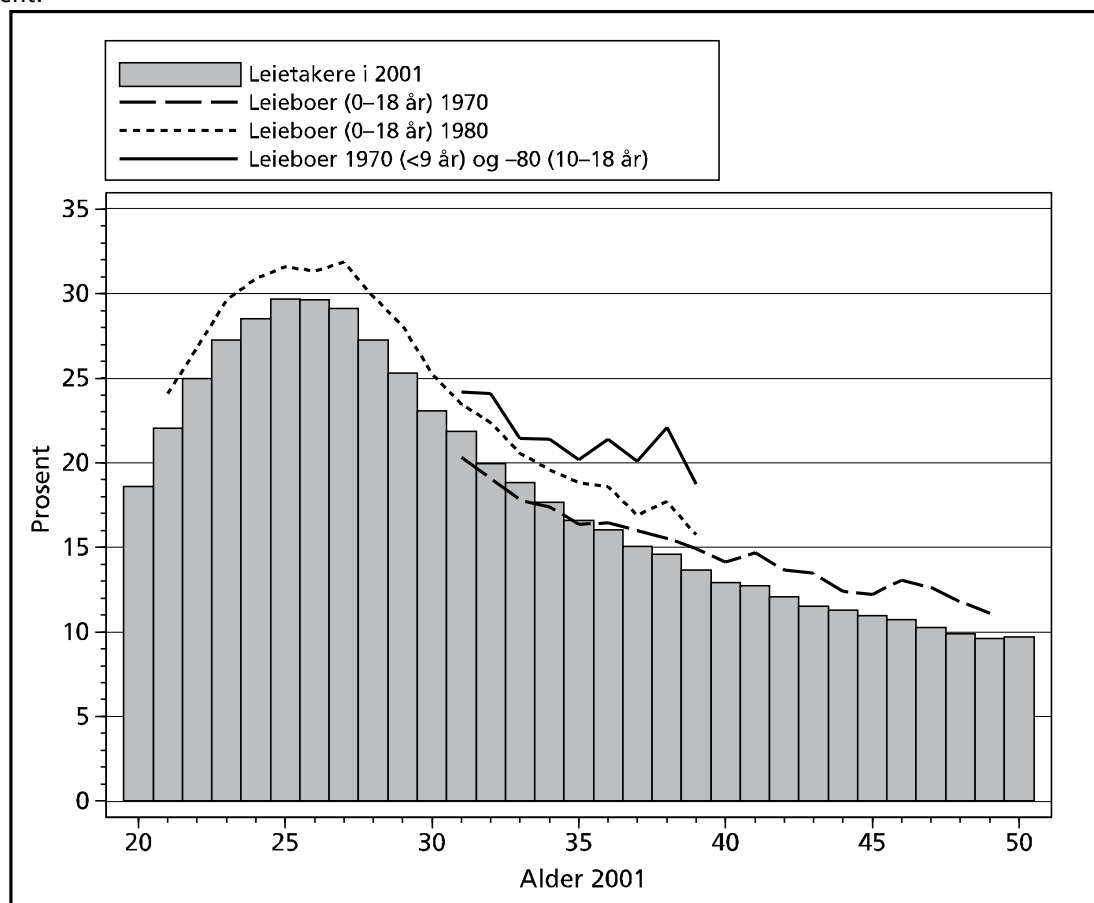
Som vi så over, har en rekke andre (nyere) studier vist at leietakere har flere og større levekårsutfordringer enn de som eier egen bolig. Det er dermed viktig å få kartlagt om det er noen langtidseffekter av å bo i leiebolig som barn. Vi skal i det følgende undersøke om barn som bodde i leiebolig i 1970 og/eller 1980, oftere bor i leiebolig som voksne enn det andre gjør. Deretter skal vi undersøke om disse barna mottar sosialhjelp og uførestønad oftere enn andre.

Går leietakerstatus i arv?

Over så vi at leietakere og boligeiere var ganske like med hensyn til alder (med unntak av de aller eldste, jf. figur 1), utdanning og inntektsnivå i 1970 og i 1980, mens det var tydelige forskjeller i utdanning og inntekt mellom leietakere og eiere i 2001. Dette tyder på at levekårsforskjellene mellom eiere og leiere har økt etter som andelen boligeiere har avtatt og det har blitt vanligere å eie bolig.

Vi skal nå undersøke om barn (0–18 år) som bodde i leiebolig i 1970 eller i 1980, er overrepresentert på leiemarkedet i 2001. Vi skal også se om sammenhengen er annerledes for barn som bodde i leiebolig både i 1970 (0–8 år) og i 1980 (10–18 år). Barn som bodde i leiebolig i 1970, var mellom 31 og 49 år i 2001, mens barn som bodde i leiebolig i 1980, var mellom 21 og 39 år i 2001. Barn som bodde i leiebolig på begge tidspunktene, var fra 31 til 39 år i 2001.

Figur 2 Andel leietakere i 2001 etter status som leietaker som barn i 1970 og/eller 1980. Prosent.

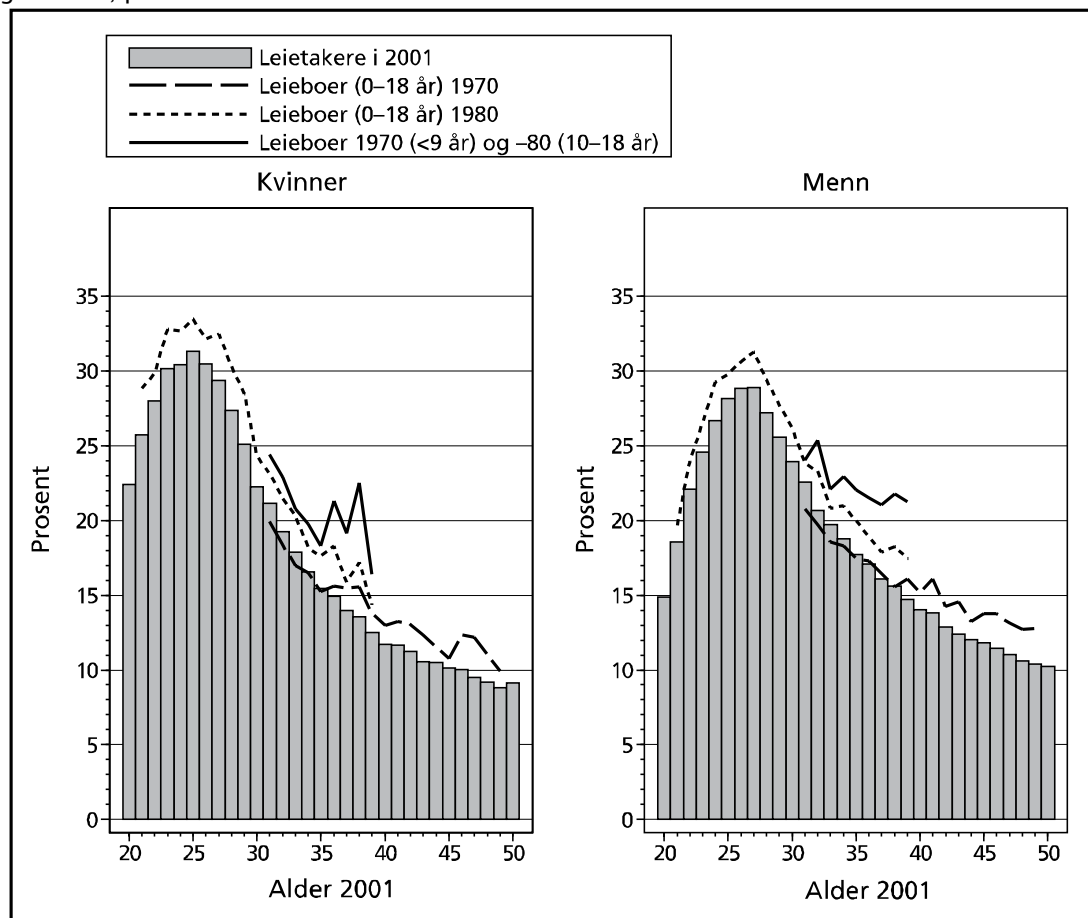

Barn som var under 6 år i 1970, leier bolig omtrent like ofte som andre i samme alder (figur 2). Barn som var eldre enn dette, leide oftere enn befolkningen for øvrig i 2001, da de var rundt 40 år og eldre. Barn som bodde i leiebolig i 1980, leier oftere enn andre, uansett hvor gamle de var i 1980.

Barn som bodde i leiebolig både i 1970 og i 1980, leier bolig oftere enn like gamle personer i befolkningen for øvrig i 2001. Vi vet ikke om disse barna bodde i leiebolig i hele perioden fra 1970 til 1980, men i og med at de ikke bodde i eid bolig på noen av tidspunktene, tyder det på at de ikke var godt etablert som (barn av) selveiere. Igjen ser vi at det er de eldste barna som er sterkest overrepresentert. Mens omtrent 15 prosent av befolkningen i alderen 35–39 år bodde i leiebolig i 2001, gjelder dette for over 20 prosent av dem som bodde i leiebolig både i 1970 og i 1980.

I 2001 var andelen leietakere høyere blant unge kvinner enn blant unge menn, jamfør figur 3, mens det blir mer likt med økende alder. I hovedtrekk er det ikke store forskjeller mellom kvinner og menn når det gjelder ”arveligheten” av å leie bolig.

Figur 3 Andel leietakere i 2001 etter status som leietaker som barn i 1970 og/eller 1980. Menn og kvinner, prosent.

Som vi har sett, var utdannings- og inntektsnivået ganske likt hos leietakere og eiere i 1970 og 1980, mens det var tydelige forskjeller mellom disse gruppene i 2001. Dersom det er ressursituasjonen i hjemmet som avgjør om man som vokser opp i leiebolig, selv

ender opp som leietaker, skulle man tro at ved å ta hensyn til dette, for eksempel ved å kontrollere for fars utdanning og inntekt, vil forskjellen mellom dem som vokser opp i leiebolig, og dem som vokser opp i eid bolig, avta eller forsvinne helt. Vi har gjort noen enkle (logistiske) regresjoner for å undersøke dette. Avhengig variabel er om man var leietaker eller ikke i 2001. Analysene kjøres separat for dem som bodde i leiebolig i 1970, 1980, og for dem som bodde i leiebolig både i 1970 og 1980. For hver av disse gruppene kjøres to modeller: én modell hvor vi bare undersøker hvor stor den samlede sammenhengen er mellom å vokse opp i leiebolig sammenlignet med å vokse opp i eid bolig. Deretter gjør vi tilsvarende analyser hvor vi også tar hensyn til kjønn og alder hos barna og fars utdanning og plassering i inntekts hierarkiet. Resultatene presenteres som oddsrat, det betyr at resultater over 1 øker oddsen (og sannsynligheten) for å være leietaker i 2001, mens tall under 1 reduserer oddsen (og sannsynligheten).

Det å være leietaker som barn øker sannsynligheten for å være leietaker som voksen. For barn som bodde i leiebolig i 1970, er oddsen nesten 50 prosent høyere blant dem som var leietakere i 1970, enn blant dem som ikke var det (tabell 2).² Når vi kontrollerer for kjønn, alder og kjennetegn ved far (i 1970), reduseres oddsraten betraktelig. Dette mønsteret går igjen i alle analysene, men kontrollvariablene har minst betydning for dem som leide både i 1970 og 1980.

Høyere utdanning og inntekt hos far reduserer sjansen for å være leietaker i 2001 for alle gruppene. Effekten av kjønn og alder varierer, noe som sannsynligvis skyldes at det er ulike aldersgrupper som analyseres.

Vi finner, i tråd med det vi har sett over, at å bo i leiebolig som barn har en klar effekt på sannsynligheten for å bo i leiebolig som voksen, 20–30 år senere. Denne effekten holder seg selv om vi tar hensyn til fars utdanningsnivå og inntekt. (Mors utdanningsnivå og inntekt har tilsvarende betydning, men reduserer ikke den direkte effekten av å bo i leiebolig som barn ytterligere. Ikke vist.)

Dette er et viktig funn fordi vi finner en så klar effekt i en gruppe som var leietakere i en periode da det ikke var så store forskjeller mellom eiere og leietakere. I en periode med husleieregulering var kanskje ikke den økonomiske gevinsten av å eie like stor som i dag. Med stadig økende eiendomspriser blir det vanskeligere og vanskeligere å komme seg inn i boligmarkedet for dem som står utenfor. Foreldre som står utenfor eiendomsmarkedet, vil i mindre grad være i stand til å hjelpe egne barn inn i boligmarkedet enn foreldre som har en boligformue. Det er derfor grunn til å tro at fremtidige analyser av denne sammenhengen vil gi enda større forskjeller enn det som er dokumentert her.

²Dette kan virke høyt gitt sammenhengene i figur 1 over. I figur 1 sammenlignes imidlertid leietakere i henholdsvis 1970 og 1980 med hele befolkningen (i samme alder) i 2001. I regresjonen sammenlignes kun de som var leietakere som barn i 1970/1980, med barn som bodde i eid bolig på samme tidspunkt. Alle som ikke var bosatt på disse tidspunktene, men som bodde i Norge i 2001, inngår ikke i regresjonsanalysen. Dette gjelder først og fremst innvandrere, som vi vet ofte leier bolig.

Tabell 2 Status som leietaker i 2001 i forhold til status som leietaker i barndommen.

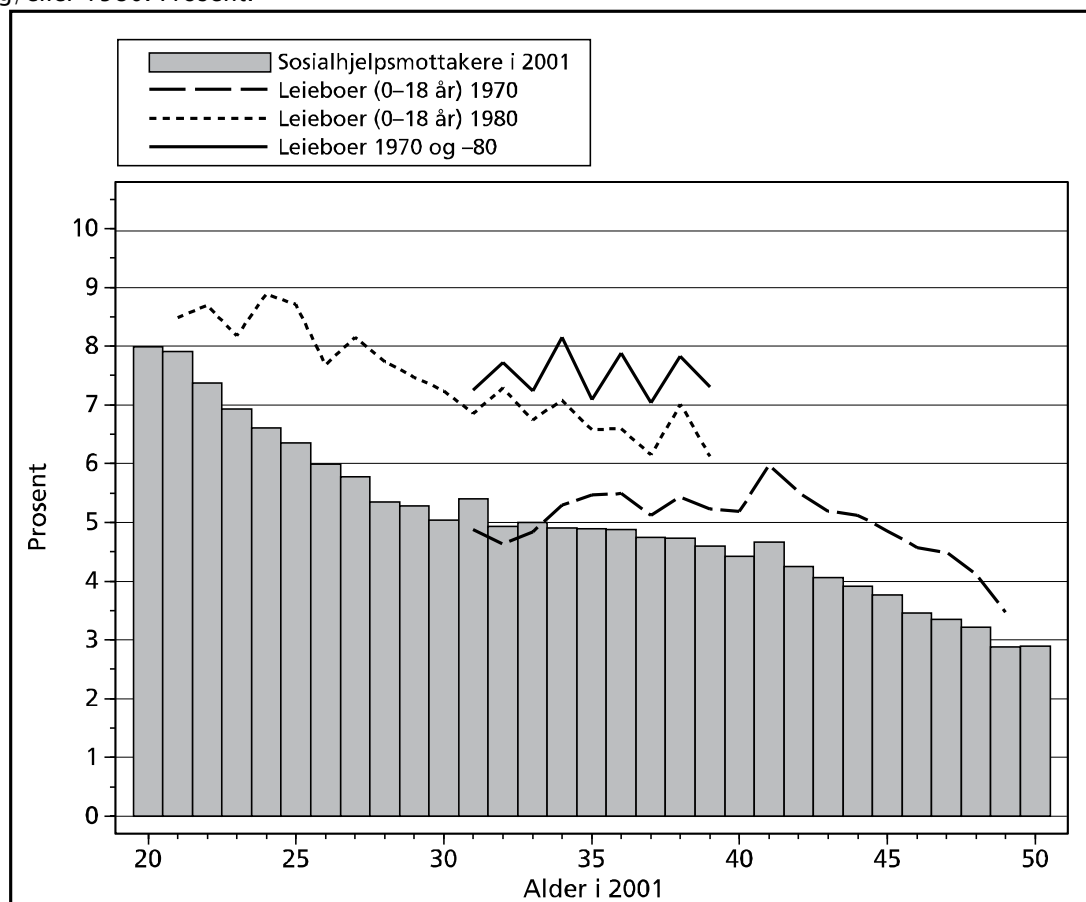
	Bivariat		m/kontroll	
	O.R.	95 % C.I.	O.R.	95 % C.I.
Leietaker i 1970	1,48	1,46–1,50	1,25	1,23–1,27
Kvinne			0,90	0,89–0,91
Alder i 1970			0,93	0,92–0,93
Alder * alder			1,00	1,00–1,00
Far videregående			0,92	0,91–0,93
Far, univ., kort			0,89	0,87–0,91
Far univ., lang			0,86	0,84–0,89
Fars inntektsnivå			0,99	0,99–0,99
Pseudo R ²				
N = 1 075 891				
	O.R.	95 % C.I.	O.R.	95 % C.I.
Leietaker i 1980	1,44	1,42–1,46	1,27	1,25–1,29
Kvinne			1,05	1,04–1,06
Alder i 1980			1,04	1,04–1,05
Alder * alder			0,99	0,99–0,99
Far videregående			0,93	0,92–0,94
Far univ., kort			0,85	0,83–0,86
Far univ., lang			0,80	0,78–0,82
Fars inntektsnivå			0,99	0,99–0,99
Pseudo R ²	0,003		0,0214	
N = 1 063 520				
Leietaker i 1970 og 1980	1,61	1,56–1,67	1,51	1,46–1,57
Kvinne			0,91	0,90–0,93
Alder i 1980			0,91	0,90–0,92
Alder * alder			0,99	0,99–0,99
Far videregående			0,95	0,93–0,96
Far univ., kort			0,94	0,92–0,97
Far univ., lang			0,95	0,92–0,99
Fars inntektsnivå			0,99	0,99–0,99
Pseudo R ²	0,001		0,0089	
N = 516 039				

Referansegruppe: ikke leietaker som barn, 0 år, far har grunnskoleutdanning

Oppvekst i leiebolig og senere sosialhjelpsbruk

Når barn av leietakere har økt sannsynlighet for selv å være leietaker mange år senere, kan dette være en indikasjon på at man har arvet andre preferanser til å eie bolig, for eksempel at man har et annet syn på å ta opp stor gjeld for å kjøpe bolig. Den økte sannsynligheten kan også skyldes at man ikke bare har "arvet" leieboerstatus, men også andre kjennetegn som påvirker hjelpebehovet som voksen. Dersom "arven" kun skyldes tillærte preferanser, er det ingen grunn til å forvente at barn som har vokst opp i leiebolig, skal ha et større hjelpebehov enn andre, for eksempel behov for sosialhjelp. Hvis det å vokse opp i leiebolig på annen måte påvirker dine levekårssjanser negativt, vil man derimot forvente å finne at de som har vokst opp i leiebolig, hyppigere mottar sosialhjelp.

Figur 4 Andel sosialhjelpsmottakere i 2001 og andel mottakere blant barn i leiebolig 1970 og/eller 1980. Prosent.

Vi kan ikke gi sikre svar på disse hypotesene, men vi finner at barn som vokste opp i leiebolig, har økt risiko for å motta sosialhjelp, altså at disse har større økonomiske problemer enn de som ikke bodde i leiebolig som barn. De barna som var yngst i 1970, hadde ikke høyere sannsynlighet enn andre for å motta sosialhjelp i 2001 (figur 4). Blant barn som var 10 år eller eldre, mottok omtrent ett prosentpoeng flere av dem som bodde i leiebolig i 1970, sosial hjelp i 2001 enn det andre gjorde. Blant barn som bodde i leiebolig i 1980, er hyppigheten av sosialhjelpsbruk som voksne større enn for barna i 1970. Alle barn som bodde i leiebolig i 1980, uansett alder, var overrepresentert som sosialhjelpsbrukere i 2001. For de eldste barna var det omkring to prosentpoeng høyere andel sosialhjelpsmottakere blant barn som bodde i leiebolig, enn blant andre. Forskjellene var enda større for barn som bodde i leiebolig både i 1970 og i 1980, oppe i tre prosentpoeng på det meste.

Ett til tre prosentpoeng høres kanskje ikke så mye ut, men når andelen som mottar sosialhjelp i befolkningen (i disse aldergruppene), ligger mellom 3 og 8 prosent, betyr disse tilsynelatende små tallene at de relative forskjellene er store. For enkelte av gruppene som bodde i leiebolig som barn, ligger andelen sosialhjelpsmottakere 50–60 prosent høyere enn i befolkningen totalt.

De store relative forskjellene gjenfinner vi i regresjonsanalysen (tabell 3). Det er en stor brutto effekt av å ha bodd i leiebolig som barn, og analysene gjenspeiler forskjellene vi så i figur 4 over. Etter kontroll for kjønn og alder hos barna og for fars utdanning og inntektsnivå reduseres forskjellene noe, men effektene er fortsatt sterke.

Den relative betydningen av å ha bodd i leiebolig som barn er altså sterkere for mottak av sosialhjelp som voksen enn for å være leietaker som voksen, også etter at vi har tatt hensyn til fars utdanning og inntekt. Dette tyder på at det er noe ved å vokse opp i leiebolig som øker risikoen for senere marginalisering, og at foreldrenes ressurser bare i begrenset grad kan forklare denne risikoen.

Tabell 3 Status som sosialhjelpsmottaker i 2001 i forhold til status som leietaker i barndommen.

	Bivariat		m/kontroll	
	O.R.	95 % C.I.	O.R.	95 % C.I.
Leietaker i 1970	1,54	1,51–1,58	1,40	1,36–1,43
Kvinne			1,03	1,01–1,05
Alder i 1970			1,02	1,01–1,03
Alder * alder			1,00	1,00–1,00
Far videregående			0,70	0,68–0,71
Far univ., kort			0,46	0,44–0,48
Far univ., lang			0,38	0,35–0,41
Fars inntektsnivå			0,99	0,99–0,99
Pseudo R2	0,004		0,0209	
N = 1 130 051				
	O.R.	95 % C.I.	O.R.	95 % C.I.
Leietaker i 1980	1,83	1,78–1,87	1,53	1,49–1,57
Kvinne			1,04	1,02–1,06
Alder i 1980			0,93	0,93–0,94
Alder * alder			1,00	1,00–1,00
Far videregående			0,66	0,65–0,67
Far univ., kort			0,38	0,37–0,40
Far univ., lang			0,28	0,26–0,30
Fars inntektsnivå			0,99	0,99–0,99
Pseudo R2	0,006		0,0309	
N = 1 104 166				
Leietaker i 1970 og 1980	2,02	1,89–2,12	1,81	1,71–1,92
Kvinne			1,06	1,03–1,09
Alder i 1980			0,98	0,96–1,00
Alder * alder			1,00	1,00–1,00
Far videregående			0,68	0,65–0,70
Far univ., kort			0,46	0,43–0,49
Far univ., lang			0,37	0,33–0,40
Fars inntektsnivå			0,99	0,99–0,99
Pseudo R2	0,003		0,0197	
N = 536 505				

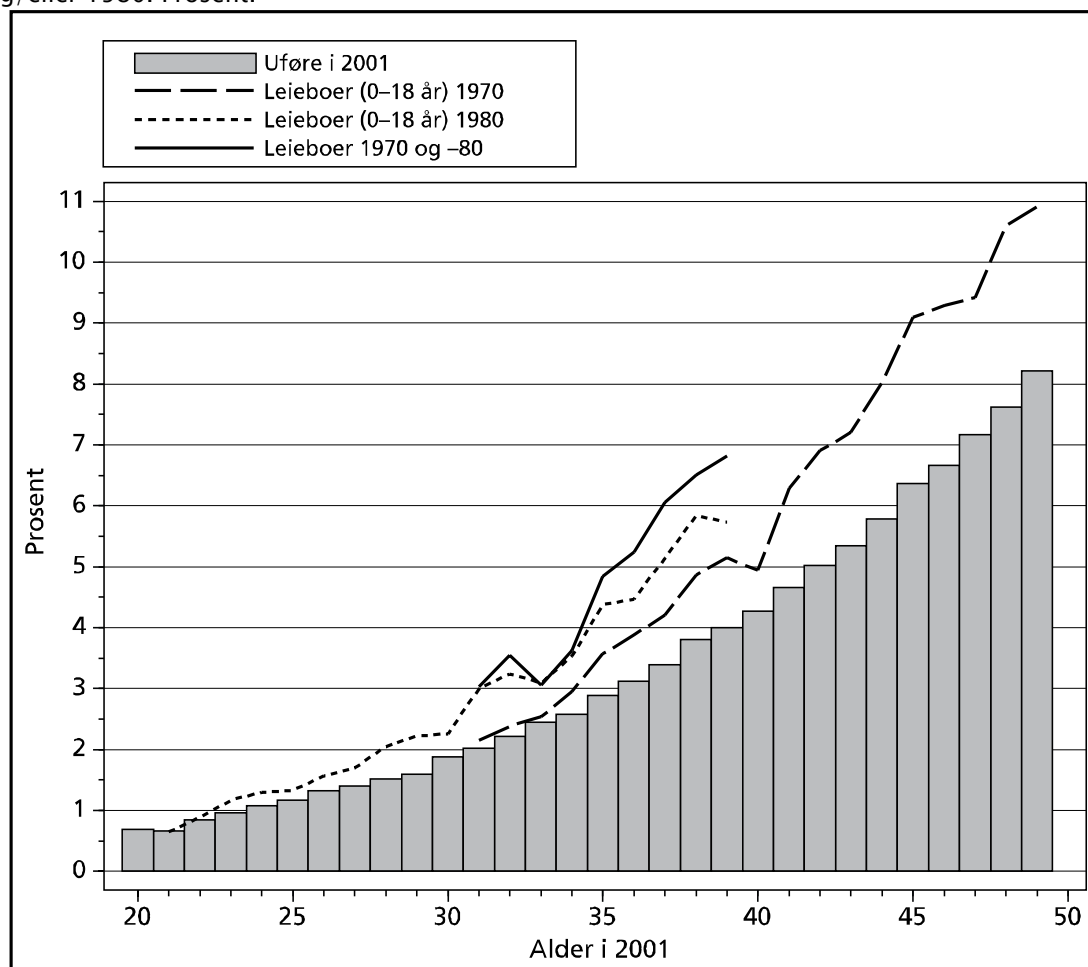
Referansegruppe: ikke leietaker som barn, 0 år, far har grunnskoleutdanning

Fører oppvekst i leiebolig til økt risiko for uførhet?

Vi har sett at det å vokse opp i leiebolig øker sjansen for selv å være leietaker som voksen, og vi har sett at det påvirker behovet for sosialhjelp som voksen. Disse sammenhengene ser i liten grad ut til å kunne forklares av foreldrenes utdanning og inntekt. Dermed må det være andre forhold som er avgjørende.

Vi så over at andre studier har vist at leietakere har dårligere boforhold enn eiere, og at dårlige boforhold i barndommen i seg selv kan påvirke helsen i lang tid etterpå (Næss mfl. 2004). Vi skal i det følgende undersøke om barn som bodde i leiebolig i 1970 og/eller 1980, hadde dårligere helse enn andre i 2001. Vi benytter status som ufør som indikator på dårlig helse, og vi undersøker kun dem som er helt (100 prosent) uføre.

Figur 5 Total andel uføre i 2001 og andel uføre etter status som leietaker som barn i 1970 og/eller 1980. Prosent.

Andelen uføre i befolkningen i 2001 var lav blant 20-åringene, og den økte jevnt til omtrent 8 prosent for personer som nærmet seg 50 år (figur 5). Også her ser vi at barn som bodde i leiebolig i 1970 og/eller 1980, er overrepresentert. Vi ser at utviklingen er forholdsvis lik for dem som var leietakere i 1970, som for dem som var leietakere i 1980. De barna som var yngst da de bodde i leiebolig, har omtrent samme uførerater som befolkningen for øvrig. Jo eldre barna var, desto høyere er overrepresentasjonen blant leietakerne. Begge kullene følger omtrent samme utvikling, og for barn som var 18 år enten i 1970 eller i 1980, lå uføreratene omtrent tre prosentpoeng over befolkningen for øvrig. I motsetning til de foregående analysene ligger ikke de som var leietakere både i 1970 og i 1980, så mye høyere, men vi ser også her at overhyppigheten var størst blant de eldste barna.

Når uføreratene er så sterkt forbundet med alder, burde man kanskje kontrollert for alder i den første modellen. Det er likevel interessant å se at man har en direkte effekt av leietakerstatus til tross for at vi ikke har tatt hensyn til alder.³

Som i de foregående analysene har det å ha bodd i leiebolig som barn en klar effekt på sannsynligheten for uførhet i voksen alder, også når vi har tatt hensyn til fars utdanning og inntektsnivå.

³ Med kontroll for alder ville effekten av leietakerstatus vært langt høyere, og høyere enn den vi finner i den andre modellen (ikke vist).

Tabell 4 Status som uførepensjonist i 2001 i forhold til status som leietaker i barndommen.

	Bivariat		m/kontroll	
	O.R.	95 % C.I.	O.R.	95 % C.I.
Leietaker i 1970	1,05	1,03–1,07	1,24	1,21–1,27
Kvinne			1,37	1,35–1,40
Alder i 1970			1,11	1,10–1,12
Alder * alder			1,00	1,00–1,00
Far videregående			0,75	0,73–0,76
Far univ., kort			0,62	0,60–0,65
Far univ., lang			0,63	0,60–0,67
Fars inntektsnivå			0,99	0,99–0,99
Pseudo R ²	0,0000		0,0315	
N = 1 130 051				
Leietaker i 1980	1,09	1,04–1,13	1,24	1,19–1,29
Kvinne			1,16	1,13–1,19
Alder i 1980			1,12	1,11–1,13
Alder * alder			1,00	1,00–1,00
Far videregående			0,70	0,68–0,72
Far univ., kort			0,57	0,55–0,60
Far univ., lang			0,55	0,52–0,60
Fars inntektsnivå			1,00	1,00–1,00
Pseudo R ²	0,0001		0,0282	
N = 1104166				
Leietaker i 1970 og 1980	1,51	1,40–1,62	1,48	1,37–1,59
Kvinne			1,25	1,21–1,29
Alder i 1980			1,08	1,08–1,09
Alder * alder				
Far videregående			0,73	0,70–0,76
Far univ., kort			0,61	0,57–0,65
Far univ., lang			0,58	0,53–0,63
Fars inntektsnivå			1,00	0,99–1,00
Pseudo R ²	0,0008		0,0132	
N = 536 505				

Referansegruppe: ikke leietaker som barn, 0 år, far har grunnskoleutdanning

Innvandrere som vokser opp i leiebolig

Vi har sett at barn som vokser opp i leiebolig, har større sannsynlighet for å bo i leiebolig som voksen, de har større sannsynlighet for å motta sosialhjelp, og de blir oftere ufø-re sammenlignet med andre barn. Sammenhengene vi har undersøkt over, gjelder alle barn i Norge på de ulike tidspunktene. Vi skal nå se nærmere på hvordan disse sammenhengene slår ut for barn i innvandrerfamilier, det vil si barn som har innvandret selv, eller som har to foreldre som har innvandret. Vi skal her kun se på ikke-vestlige innvandrere. I 1970 var det bare noen hundre barn med ikke-vestlig bakgrunn, mens antallet ikke-vestlige barn økte til omtrent 6700 i 1980. Vi skal her fokusere på de som var barn i 1980, og hvordan det gikk med disse i 2001.

Man har i en rekke undersøkelser sett at innvandrere som gruppe har betydelige utfordringer i det norske samfunnet. De er i mindre grad sysselsatt enn majoritetsbefolkningen (Østby 2004, Olsen 2006), og de er dermed også oftere definert som fattige (Blom 2008, Nadim og Nielsen 2009).

Som vi så over, vet man at innvandrere er overrepresentert på leiemarkedet (Blom 2008). Det er langt færre innvandrere som eier egen bolig, enn det er i majoritetsbefolkningen, samtidig som det de siste 10–15 årene har vært en klar økning i antall selveiere i innvandrergrupper med lang botid (ibid.).

Samtidig vet man at andre generasjons ikke-vestlige innvandrere klarer seg bedre i det norske samfunnet enn første generasjons ikke-vestlige innvandrere, for eksempel når en ser på sysselsettingsratene (Olsen 2006). Dersom man finner en tilsvarende mekanisme i boligmarkedet, at barn av ikke-vestlige innvandrere gjør det bedre enn sine foreldre (her i betydningen å bli boligeiere), er det rimelig å forvente at de tydelige sammenhengene vi har sett over, ikke er like klare blant ikke-vestlige innvandrere. I tillegg er det rimelig å anta at de fleste innvandrere som ankommer Norge, ikke har mulighet til å kjøpe bolig, og at det for mange av disse vil ta tid å akkumulere nok (egen)kapital til å komme seg inn på eiendomsmarkedet.

Når vi ser på andelen personer med ikke-vestlig bakgrunn på eiendomsmarkedet i 1980, var det nesten én av tre som leide boligen sin (tabell 5). Det er med andre ord langt flere av disse som leide enn det var i befolkningen samlet (jf. tabell 1). Blant de ikke-vestlige innvandrerne var det også en høyere andel blant barna som leide enn det var i gruppen totalt, slik var det ikke i totalbefolkningen. Når vi ser alle barn (0–18 år) i 1980 under ett, var det drøyt 12 prosent som bodde i leiebolig, mot mer enn én av tre blant barn med ikke-vestlig bakgrunn. I 2001 leide omtrent én av fem av alle som var barn i 1980, boligen sin, og andelen ikke-vestlige lå bare litt høyere. Blant alle som var barn i 1980, var leieandelen høyere i 2001 enn i 1980, mens det var en reduksjon blant de ikke-vestlige innvandrerne.

Ikke-vestlige innvandrere er langt yngre enn den samlede befolkningen, men vi ser at det i 1980 var en klar aldersforskjell mellom eiere og leiere, hvor eieren i gjennomsnitt er

mer enn tre år eldre enn leietakerne. Vi finner et tilsvarende mønster i 2001, men aldersforskjellen er nå nede i to år.

Når vi ser nærmere på aldersfordelingen blant eiere og leiere med ikke-vestlig bakgrunn, finner vi at det er en større andel barn blant leietakere enn i totalbefolkningen. Videre ser vi at andelen eldre er svært lav, noe som skyldes alderen ved innvandring til Norge og at det er få som har bodd lenge nok i Norge til å oppnå høy alder.

Tabell 5 Personer med ikke-vestlig bakgrunn i boligmarkedet. Prosent.

	1980			2001		
	Eier	Leier	N	Eier	Leier	N
Alle	68,8	31,2	22 352	60,7	39,3	211 402
Barn, 0–18 år i 1980	65,8	34,2	6738	76,1	23,9	6738
Alder, gjennomsnitt	27,1	23,8	22 352	29,3	27,3	211 402
– andel under 18 år	27,4	31,9		29,3	31,2	
– andel 18–66 år	72,3	67,8		68,4	66,5	
– andel over 66 år	0,3	0,3		2,3	2,3	
Sum	100,0	100,0	22 352	100,0	100,0	211 402

Til tross for at vi her ser på dem som var barn i 1980, og som dermed ikke hadde rukket å bli så gamle til 2001, ser vi at andelen som bodde i leiebolig, sank fra 1980 til 2001, i motsetning til situasjonen i den samlede befolkningen (i samme alder). Dette tyder i seg selv på større overgang fra leiemarkedet til selveierstatus blant ikke-vestlige innvandrere.

Når vi undersøker dette ved hjelp av regresjonsanalyse, finner vi at det blant ikke-vestlige innvandrerbarn (0–18 år) ikke er noen sammenheng mellom hva slags bolig de bodde i i 1980, og hva slags bolig de bodde i 21 år senere, i 2001. Det å ta hensyn til kjønn og alder samt fars utdanning og inntektsnivå endrer ikke på dette. Om ikke-vestlige innvandrerbarn bodde i leiebolig som barn, har heller ikke betydning for om de trenger sosialhjelp, eller om de blir uføre som voksne.

Tabell 6 Status som leietaker, sosialhjelpsmottaker og uførepensjonist i 2001 i forhold til status som leietaker i barndommen blant ikke-vestlige innvandrere (0–18 år) bosatt i Norge i 1980.

	OR	95 % C.I.
Leietakerstatus		
Uten kontroll	1,06	0,94–1,21
Med kontroll	1,03	0,91–1,17
Sosialhjelpsmottak		
Uten kontroll	0,94	0,77–1,15
Med kontroll	0,91	0,75–1,12
Uførhet		
Uten kontroll	1,10	0,82–1,48
Med kontroll	1,23	0,91–1,66

Oppsummering

Vi har i dette notatet undersøkt om det å bo i leiebolig som barn øker sannsynligheten for 1) å selv leie bolig som voksen, 2) å motta sosialhjelp og 3) være ufør. Ved å benytte Folke- og boligtellingsene i 1970 og 1980 har vi identifisert barn som bodde i leiebolig i disse årene, og så har vi undersøkt disse ved hjelp av Folke- og boligtellingsene i 2001. Vår undersøkelse gjelder altså for hele befolkningen.

Vi finner at det å ha bodd i leiebolig i barndommen har store konsekvenser for egen sannsynlighet for å leie bolig, motta sosialhjelp og å ha så dårlig helse at man er ufør. Disse sammenhengene gjelder når vi undersøker alle barn i Norge. Når vi gjør separate undersøkelser av barn med ikke-vestlig innvandringsbakgrunn, finner vi *ikke* slike sammenhenger. Innvandrere leier oftere bolig enn andre, men vi finner at leietakerstatus som barn ikke i seg selv har betydning for hvordan det går for innvandrerbarna når de blir voksne selv.

Dette prosjektet har ikke hatt rammer som har gjort det mulig å dykke dypere ned i disse sammenhengene. Vi har sett at det å ta hensyn til foresattes (fars) utdanning og inntekt forklarer noe av sammenhengene, men på langt nær alt. Man vet fra annen forskning at boligens beskaffenhet og beliggenhet påvirker sammenhengene vi har sett på, og disse bør undersøkes nærmere i fremtiden. Videre forskning bør fokusere særskilt på å finne ut hvilke kjennetegn ved bolig og boforhold som har en selvstendig effekt på senere marginalisering. I tillegg bør fremtidige prosjekter som undersøker disse sammenhengene også se nærmere på om det er geografisk variasjon i arveligheten, og for eksempel studere om barnas utdanningsnivå også har betydning for sammenhengene vi her har sett.

Våre funn kan oppsummeres slik:

- Barn i utleiebolig har større sannsynlighet for selv å leie som voksne enn det andre barn har.
- Barn i utleiebolig har større sannsynlighet for å motta sosialhjelp enn det andre barn har.
- Barn i utleiebolig har høyere uførerater enn andre barn.
- Det er et generelt trekk at effektene er sterkere jo eldre barna var.
- Forskjellene øker dersom barna bodde i leiebolig både i 1970 og 1980.
- Det er bare deler av disse sammenhengene som kan forklares av foresattes utdanning og inntekt.
- Disse sammenhengene gjelder ikke for ikke-vestlige innvandrere.

Summary

This report investigates whether living in rented housing as a child has an impact on the probability of the following three outcomes in adulthood: 1) living in rented housing, 2) receiving social security benefits and 3) receiving disability pension. By utilizing the Population and Housing Censuses for 1970 and 1980 we identified children (0-18 years) living in rented housing at the time. By means of the Population and Housing Censuses in 2001 individuals in the above mentioned categories were identified. Thus our data comprise the total population.

Living in rented housing as a child has a major impact on the probability of living in a rented house, receiving social security benefits, as well as qualifying for disability pension. These correlations apply when analyzing all children in Norway. However, when analyzing non-western immigrant children separately, there is no such correlation. Immigrants are more likely to live in rented housing compared to non-immigrants, but living in rented housing as a child does not in itself have any bearing on the different outcomes when immigrant children grow up.

This project did not have the means to fully investigate all possible confounding variables. However, controlling for fathers' education and income-level indicates that some, but not all, of the correlation between living in rented housing as a child and the different outcomes as an adult is related to family resources, and not to rented housing per se. Other research has shown that different characteristics regarding housing (and neighborhoods) have an impact on the outcomes which has been studied here. Further research should pay special attention to identifying what factors in and around housing that have a direct effect on subsequent marginalization. In addition, future work in this field should investigate whether there is geographical variation in the strength of the correlations, and e.g. investigate whether the education of the children in question can mediate the observed correlations.

In sum our findings are:

- Children in rented housing have an increased probability of living in rented housing as adults compared to other children.
- Children in rented housing have an increased probability of receiving social security benefits as adults.
- Children in rented housing have an increased probability of adult disability.
- Generally, the older the children are when living in rented housing, the higher are the probabilities of the different outcomes.
- There is a further increase in the probability if the children lived in rented housing both in 1970 and 1980.
- Only parts of the above correlations are attributable to parental education and income.
- The above correlations are not found among non-western immigrants.

Litteratur

- Blom, S. (2008). Bolig. I S. Blom & K. Henriksen (red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. Rapporter 2008/5. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Bratberg, E., Nilsen, Ø. A. & Vaage, K. (2005). Intergenerational Earnings Mobility in Norway: Levels and Trends. *Scandinavian Journal of Economics*, 107(3), 419–435.
- Grønningsæter, A. B. & Nielsen, R. A. (2011). *Bolig, helse og sosial ulikhet*. IS-1857. Oslo: Helsedirektoratet.
- Hansen, I.L.S. & Lescher-Nuland, B.R. (2011). *Bolig og oppvekst. Konsekvenser av å vokse opp under vanskelige boforhold*. Fafo-rapport 2011: 16. Oslo: Fafo.
- Hansen, M. N. (1997). Social and Economic Inequality in the Educational Career: Do the effects of Social Background Characteristics Decline? *European Sociological Review*, 13, 305–321.
- Hansen, M. N. & Mastekaasa, A. (2006). Social origins and academic performance at university. *European Sociological Review*, 22, 277–291.
- Langsether, Å., Gulbrandsen, L. & Annaniassen, E. (2003). *Leiemarkedet og leietakernes rettsvern*. NOVA Rapport 2/2003. Oslo: NOVA.
- Langsether, Å. & Sandlie, H.-C. (2006). Boforhold i leiemarkedet. I L. Gulbrandsen (red.), *Bolig og levekår i Norge 2004. En artikkelsamling*. NOVA Rapport 3/06. Oslo: NOVA.
- Lorentzen, T. & Nielsen, R. A. (2008). *Går fattigdom i arv? Langtidseffekter av å vokse opp i familier som mottar sosialhjelp*. Fafo-rapport 2008: 14. Oslo: Fafo.
- Løwe, T. (2002). *Boligkonsum etter alder og kohort. Analyser av boforholdsundersøkelsene 1967–1997*. Notater 2002/66. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Nadim, M. & Nielsen, R. A. (2009). *Barnefattigdom i Norge. Omfang, utvikling og geografisk variasjon*. Fafo-rapport 2009:38. Oslo: Fafo.
- Næss, Ø., Claussen, B. & Smith, G. D. (2007). Housing conditions in childhood and cause-specific adult mortality: The effect of sanitary conditions and economic deprivation on 55,761 men in Oslo. *Scandinavian Journal of Public Health*, 35(6), 570–576.

- Næss, Ø., Claussen, B., Thelle, D. S., Smith, G. D. (2004). Cumulative deprivation and cause specific mortality. A census based study of life course influences over three decades. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 58(7), 599–603.
- Olsen, B. (2006). Arbeid. I G. Daugstad (red.), *Innvandring og innvandrere 2006*. Statistiske Analyser 83. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Sandlie, H.-C. (2010). Leiemarkedet. I H.-C. Sandlie (red.), *Bolig og levekår i Norge 2007. En artikkelsamling*. NOVA Rapport 2/10. Oslo: NOVA.
- Soltvedt, K. (2008). Folkeregistre og personnummersystemer i Norge fra 1905 til 2001. I K. Soltvedt (red.), *Folketellinger gjennom 200 år*. Sosiale og økonomiske studier 109. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Østby L. (red.) (2004). *Innvandrere i Norge – Hvem er de, og hvordan går det med dem? Del II Levekår*. Notater 2004/66. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Aarland, K. & Nordvik, V. (2008). *Boligeie blant husholdninger med lave inntekter*. NOVA Rapport 15/2008. Oslo: NOVA.

